

В умовах запровадження інклюзивної освіти особливу, іноді нову для себе роль, має виконувати педагог. Адже успішність усього освітнього процесу буде залежати від його можливості адаптуватися до нових вимог та особливостей, від здатності й бажання зробити свій власний, індивідуальний внесок у здійснення педагогічного процесу, його розвиток і вдосконалення. Особливу роль у готовності педагога до інклюзивної освіти відіграють його професійно значущі психологічні якості. Готовність до інклюзивного процесу полягає не лише у наявності нового методичного матеріалу, матеріальної бази, а й у моральній, психологічній готовності педагога до роботи із дітьми з особливими потребами.

Вагомим значенням набуває і особистісна готовність майбутнього педагога до роботи в інклюзивному закладі. Тому важливо, щоб вони адекватно ставились до педагогічного супроводу дітей з особливими потребами [1, с. 625–626].

Упровадження інклюзії в освітню практику вимагає від педагога змінювати особистісну психологію і професійну готовність здійснювати педагогічну діяльність, прийняти й усвідомити нову освітню парадигму, нові способи організації освітнього процесу, розробку навчально-методичного забезпечення, опанувати сучасні методики диференційованого й особистісно орієнтованого викладання [5, с. 60].

Отже, роль педагога у реалізації інклюзивної освіти є надзвичайно ваговою, адже діти з особливостями розвитку, якомога раніше інтегровані у реальне соціальне середовище, стають повноцінними членами суспільства.

Література

1. Бабакова О. С. Готовність педагогів до впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Педагогіка здоров'я: зб. наук. праць IV Всеукраїнської наук.-практ. конф., присвяченої 210-річчю з дня заснування Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди* / за ред. акад. Прокопенка І. Ф. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2014. С. 625-626.

2. Васильєва К. І. Проблема формування готовності загальноосвітніх шкіл до інклюзивної освіти. *Педагогіка здоров'я: зб. наук. праць Всеукраїнської наук.-практ. конф.* / за ред. проф. О. М. Микитюка. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2011. С. 259- 264.

3. Сойчук Р. Л. До проблеми сутності смисложиттєвих цінностей особистості. *Сучасні інформаційні та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Вип. 51 / Редкол. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер». 2018. С. 77-81.

4. Чупахіна С. Психолого-педагогічний супровід дитини з ООП: співпраця із сім'єю. *Освітній простір України*. Науковий журнал ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2015. Вип. 6. С. 100-104.

5. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Львів: «Новий світ – 2000», 2019. 264 с.

Островська Г.О.

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та методики навчання,
професор кафедри Івано-Франківського інституту
післядипломної педагогічної освіти
g20081967@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Питання медіаосвіти пов'язане із стрімко зростаючою кількістю активних користувачів соцмереж, зокрема неповнолітніх, якістю і поширенням інформації та безпекою. Зростаючий потік недостовірної і маніпулятивної інформації заповнив медіапростір. Проблема медіаосвіти гостро постала з моменту усвідомлення науковцями важливості медіаграмотності не тільки для журналістів та працівників телеканалів, а й усіх споживачів масмедіа. 2014 рік сформував гостру потребу українців у правдивій інформації та медіаосвіті, насамперед через інформаційну війну. Розвиток медіакультури суспільства проголошено важливим завданням державної політики та інформаційної безпеки (Указ Президента України № 47/2017 від 25 лютого 2017 р.). Комп'ютерні технології перестали бути тільки технічним засобом доступу до інформації, а й проникли у сучасні методики та технології навчання (дистанційне та змішане навчання, медіаурок). Рівень медіаграмотності учителів і учнів невисокий, адже її формування десятиліттями не вважалось необхідним. Сьогодні, коли питання медіаграмотності громадян набуло державного значення, першочергове завдання – формування медіаграмотності педагогічних працівників.

Мета статті – окреслити основні шляхи формування медіаграмотності педагогічних працівників у контексті сучасного інформаційного та освітнього простору.

Медіаосвіта як спосіб соціалізації був сформований ще у 60-х роках у провідних країнах світу, у 90-х став впроваджуватися у навчально-виховний процес [1, с. 41]. У 2006 році Європейський Парламент визнав однією з ключових цифрову компетентність [2], а у 2017 цифрова компетентність освітян увійшла до європейської рамки кваліфікації як вміння використовувати цифрові ресурси та інструменти для професійного розвитку, цифрового навчання та сприяння навичкам цифрової грамотності учнів. Зарубіжними вченими розроблено відкриті освітні ресурси (Інтернет-платформа OER), курси з цифрової грамотності (Фінляндія, Італія, Бельгія, Франція, Англія, Португалія), довідники з медіа [3]. Проблемі медіаграмотності присвячено багато публікацій науковців (Kurjainen R., Lund A., Furberg A., Selwyn N.), зокрема книги В. Джеймса Поттера (Potter W. James) «Вступ до медіаграмотності», «Сім навичок медіаграмотності», а його книгу «Media Literacy»

(https://books.google.sm/books?id=xh_lwAEACAAJ&hl=it&source=gbs_book_othe r_versions_r&cad=4 «Медіаграмотність») вже вдесяте перевидано [4]. Автор навчає студентів, як орієнтуватися у сучасному потоці інформації, розкриває ключові компоненти розуміння світу засобів масової інформації (як вони привертають увагу, як впливають на громадськість, як швидко оновлюються) та пропонує практичні вправи з формування медіаграмотності. Проте, як зазначають науковці Maria Ranier, Isabella Bruni, Reijo Kuriainen, «викладання медіаграмотності має бути більш чітким», адже сьогодні «існує повна невідповідність між цифровими проблемами, з якими стикаються нові викладачі у своїй професії, та підготовкою, яку вони отримують під час академічного навчання», вона «ще далека від того, щоб справитись з інфо-медійними викликами» – це фрагментарність, епізодичний досвід тощо [5, с. 151]. Ще у 2013 українська професорка Г. Онкович зазначала, що «медіаосвітні елементи мають увійти до навчальних програм циклу професійно-орієнтованої гуманітарної підготовки» у відповідних їм обсягах через інтегровані медіаосвітні курси, розвиватись через професійно-орієнтований, медіапедагогічний і медіапсихологічний вектори, окреслила напрями медіаосвіти, зокрема «медіаосвіта майбутніх педагогів в університетах, педагогічних інститутах, у системі підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ і шкіл; медіаосвіта як складова частина загальної освіти <...> самостійна / безперервна медіаосвіта» [6, с. 24]. Прорив у забезпеченні медіаграмотності українських педагогів зробили науковці Л. Найденова (розпочатий нею у 2017 році всеукраїнський експеримент «Стандартизація наскрізної соціально-психологічної моделі масового впровадження медіаосвіти у вітчизняну педагогічну практику»), О. Волошенюк (АУП) та О. Тараненко, К. Павлова (проект «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», IREX в Україні). Завдяки їм розпочалось інтенсивне впровадження медіаосвіти (з'явилися навчальні програми «Медіакультура» курсів за вибором, підручники, посібники, розробки навчальних матеріалів, тренінгові заняття та курси онлайн). Медіаосвіта сьогодні впроваджується окремими експериментальними школами (за затвердженими МОН програмами і посібниками) та ініціативними педагогами (на рівні окремих завдань з формування критичного мислення, класних виховних годин) і практичними психологами. Процес ще не набув всеохоплюючого цілеспрямованого характеру, тому у більшості вітчизняних педагогів спостерігається нерозуміння базових понять та несформованість базових навичок медіаграмотності, увага вчителів зосереджена на засобах масової інформації і технологіях лише з точки зору педагогічного інструментарію. Отже, відсутня єдина система формування медіаграмотності педагогічних працівників та чітких алгоритмів її впровадження у вивчення навчальних предметів.

Медіаграмотність учнів як результат освіти та показник якості впровадження нового медіаосвітнього підходу пов'язана з підготовкою педагогічних працівників як на рівні вищої, так і післядипломної освіти. Проте медіаосвітні спецкурси у підготовку майбутніх педагогічних працівників введено тільки в окремих закладах вищої освіти, а підготовка викладачів ще

набирає обертів. Кожен український педагог має знати базові поняття медіаграмотності – медіаетика, медіакультура, медіабезпека, медіаправо, медіа-система, медійний контент, методи теорії комунікації, мова медіа, об'єктивність [3, с. 248 та ін.] та медіаурок. Формування медіаграмотності студентів має вибудовуватися на чіткій теоретичній та практико-орієнтованій основі (системно і безперервно):

медіаграмотність педагога як результат його підготовки:

- базові знання та вміння щодо критичного сприйняття засобів масової інформації: аналіз мови та авторства / власності / інтересів (хто володіє та контролює засоби масової інформації), аудиторії, технології створення повідомлень, маніпуляцій, реклами);

- базові навички роботи з інформацією (пошук, обробка, порівняльний аналіз, критична оцінка);

- технічна підготовка (робота з ІКТ, техніки та інтерфейси інформаційного середовища, навчальні платформи та ресурси, онлайн-інструментарій);

- соціалізація (роль засобів масової інформації у суспільстві, професійному та особистісному розвитку);

- безпека в Інтернеті (небезпеки, алгоритми розпізнавання, правила поведінки тощо);

медіаосвіта як процес викладання про засоби масової інформації:

- роль гаджетів у житті сучасних дітей та соцмереж у їхній соціалізації (свої та чужі друзі);

- психолого-педагогічні особливості сприйняття та вікові інтереси дітей;

- значення засобів масової інформації у житті та навчанні шкільної молоді;

- як навчити учнів планувати своє перебування у мережі Інтернет та контролювати час;

- які пропонувати навчальні ресурси і як саме їх використовувати здобувачами освіти;

- як навчити учнів розпізнавати маніпуляції у засобах масової інформації та уникати загроз;

- як вибудовувати вправи та завдання з формування в учнів навичок роботи з повідомленнями в медіа (новини, комерційна реклама, розваги, робота в Інтернеті) та у вивченні навчальних предметів;

- якою має бути тематика проблемних запитань та групових дискусій;

- де взяти / як скласти анотовану бібліографію медіаосвітніх ресурсів для учнів (навчальні платформи, книги, сайти, ігри, вікторини, тести);

медіаосвіта як процес підвищення медіаграмотності педагога:

- стратегії, форми, види, виміри;

- фреймворк для розробки інструментів та оцінки національного досвіду навчання.

Медіаграмотність учителя – запорука медіаграмотності учнів та загального зростання суспільної медіакультури. В системі сучасної шкільної практики медіаосвіта має бути наскрізною у викладанні усіх навчальних предметів (розуміння, декодування, застосування).

Система післядипломної освіти через курсову підготовку та семінари має допомогти вчителям отримати та підвищувати базові знання та навички інтеграції медіаграмотності у завдання і урок: розробки завдань для учнів на пошук інформації (з точки зору її якості і достовірності), на опрацювання повідомлень з медіа, критичного їх аналізу та розуміння процесу їх створення, на розпізнавання фейків та маніпуляцій, перевірки оригіналу фотографії, навчання у середовищі (Moodle, Padlet, ThingLink), тайм-менеджменту, самоосвіти («Детектор медіа», StopFake), дистанційного навчання, побудови медіауроку тощо [7, с. 303–308].

Міністерство цифрової трансформації оприлюднило рамку цифрової компетентності для громадян України (3.04.2021) [8], яка передбачає нові вимоги до виміру професійних компетентностей педагогів і охоплює інформаційну грамотність та медіаосвіту, створення цифрового контенту і безпеку у цифровому середовищі.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок про те, що медіаосвіта педагогічних працівників має розглядатися системно, а медіа грамотність – формуватися і розвиватися як компонент цифрової компетентності з впровадженням у шкільну практику. Перспективи подальших розвідок стосуються структури медіауроку, компетентнісних завдань із формування медіаграмотності педагогів та учнів.

Література

1. Kubey R. Obstacles to the development of media education in the United States / R. Kubey. *Journal of communication*. 1998. Winter. 58 p.
2. European Parliament and Council (2006). Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*, L 394/10-18.
3. Журналістика та медіа: довідник / Зігфрід Вайшенберг, Ганс Й. Кляйнштойбер, Бернгард Пьорксен / Перекл. з нім. П. Демешко та К. Макеєв; за загал. ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. Київ: Академія української преси, Центр Вільної преси, 2011. 529 с.
4. Potter W. James. *Media Literacy.*, SAGE Publications, Tenth Edition (February, 2021), 504 p.
5. Ranier M., Bruni I., Kupiainen R. Digital and Media Literacy in Teacher Education: Findings and Recommendations from the European Project e-MEL / *Italian Journal of Educational Research*, number 20 (2018). p. 151–165. <https://core.ac.uk/download/pdf/301576124.pdf>
6. Онкович Г. Медіадидактика вищої школи. *Вища освіта України*, 2013. № 1, С. 23–29.
7. Островська Г., Островська А. Медіаграмотність педагога: онлайн-інструментарій, шляхи розвитку та впровадження. Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти: зб. статей / Редкол. : В.Ф. Іванов (гол. ред.) [та ін.]. Київ : Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. 400 с. С. 302–309.
8. Опис рамки цифрової компетентності для громадян України URL: http://osvita.ua/doc/files/news/821/82162/OR_СК.pdf